

اصول و مبانی / فارابی؛ فصل چهارم

حوزه‌ها تفکر سیاسی:

(۱) اندیشه‌ها فلسفه سیاسی، مبانی فلسفه

فلسفه سیاسی یونان باستان به ویژه افلاطون و ارسطو
 مبانی فکری، فلسفه و دین (ص) اسلام به ویژه فارابی

← متأثر از

(۲) اندیشه‌ها دین-سیاسی، مبانی دین
 ← منابع: قرآن و سنت
 ← مهم ترین متفکر: امام محمد غزالی

(۳) سیاست نامه نویسی یا اندرز نامه نویسی (سیاست عملی) ← خواص نظام الملک طوسی

* ابو نصر محمد بن محمد بن طرخان بن اوزلغ (فارابی)؛ فیلسوف المسلمین و معلم ثان

- بر بسیاری از فیلسوفان متأثر داشته است: ابن سینا، ابن رشد، ابن مبین، ابن باجه، سهروردی، خواصم نصر الدین طوسی، میرداماد، ملاصدرا، ملاهادی سبزواری

- فلسفه سیاسی فارابی متأثر از آموزه‌ها افلاطون است. کتاب‌ها: احصاء العلوم، آراء اهل المدينة الفاضله، السياسة المدنیة، تلخیص نوامیس افلاطون، ...

- نقد افلاطون از نظام های سیاسی تیمائیس، الیگارسی، دموکراسی و تیرانی و اراده مدی مدینه فاضله.

- ویژگی های مدینه فاضله افلاطون :

< عدالت > بعد فردی < دستکاری و پائیزی به اصول اخلاقی >
< بعد اجتماعی > راضی بودن به طبیعت اجتماعی و عدم مداخله در کارها دیگر

< طبقات اجتماعی >
فرمانروایان
پاسداران (یاوران)
توده های مردم

< حکومت فیلسوفان : از دو راه >
فیلسوفان، شهریار شوند.
پادشاهان، فیلسوف شوند. < عدالت

له این اندیشه آرمانی افلاطون هیچ وقت محقق نشد، اما توسط فارابی و خواص نصر
دنیال شد < حکومت امام معصوم ^ع سیزدهمین مرتبه

< اخلاق و تربیت ضرورت حوزه سیاست عملی >
دولت و حکومت متولیان امر تعلیم و تربیت شهروندان است.

* فلسفه سیاسی فارابی : مهم ترین آموزه ها عبارتند از:

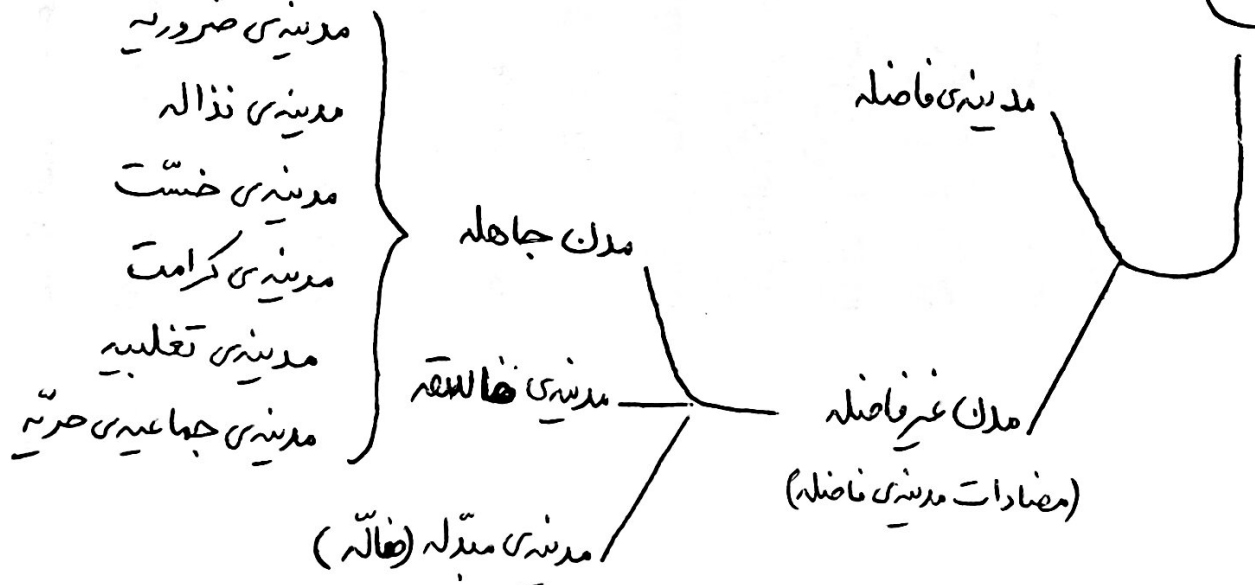
الف) توصیف زندگی اجتماعی بشر: رفع حوائج اولیه و دستیابی به کمال است برر از راه [۳] شکل اجتماع امکان پذیر است.

ب) ضرورت وجود عضو رئیس در اجتماع: رئیس مدینه مانند قلب انسان است.

رئیس مدینه هم باید صفات ذاتی داشته باشد و هم صفات اکتسابی. رئیس مدینه باید قدرک مطلق داشته باشد. فارابی ۱۲ ویژگی برای رئیس مدینه برده است:

- ۱- تمام الاعضا باشد.
- ۲- خویش فہم باشد.
- ۳- حافظی خوب رموی داشته باشد.
- ۴- باخوش باشد.
- ۵- خوش بیان باشد.
- ۶- دوستدار یادگیری باشد.
- ۷- بر ماکولات و مشروبات و منکوحات حرص و طمع نداشته باشد.
- ۸- دوستدار راستی و دشمن دروغ.
- ۹- دارای غزت نفس.
- ۱۰- دنیا در چشمش خوار باشد.
- ۱۱- دوستدار دادگری و دشمن ستمگری.
- ۱۲- غریم و اراده قوی داشته باشد.

انواع مدن (تظام‌هاست)

- مدینه‌ی فاضله : فارابی اگر چه این مفهوم را از افندطون اقتباس کرده اما مدینه‌ی فاضله [۴] خود را بر مبنای تئوری فلسفی و دینی ترسیم می نماید . مدینه‌ی فاضله مدینه‌ی است که اولاً مردم آن ، راه سعادت را شناخته و در مسیر آن گام برمی دارند . ثانیاً رئیس مدینه با وظایف های مذکور در رأس مدینه قرار دارد و مردم را در مسیر سعادت هدایت می کند . ثالثاً شناخته صحیح مردم از مبدأ و معاد و نبوت به عنوان ارکان اصلی دین وجود دارد .
 فارابی مدینه‌ی فاضله را به بدین نام الاعداء و تدریس تشبیه می کند که تمام اعضا در راه حفظ و سلامت آن تعاون دارند .

- طبقات - مدینه‌ی فاضله :
- افاضل که اهل حکمت و فضل اند .
 - ذوالالسنه ← قشر فرهنگی
 - مقدّران ← حسابداران و منجمان
 - مجاهدان
 - مالیان ← تهیه اوراق را برعهده دارند .

- مدن جاهله : مدنی است که مردم آن نه شناختی از سعادت دارند و نه طبیعتاً در آن مسیر گام برمی دارند و اگر بدان هدایت گوند ، حاضر به پذیرش نیستند . تصور مردم از خوبی ها ، تصویر ظاهر است .
 - مدینه‌ی ضروریه : مردم آن در رفع نیازهای ضروری زندگی با هم همکاری دارند ؛ به وسعتی هر راه غیر اخلاقی و غیر قانونی . ارزشمندترین افراد کسی است که با استفاده از تئوری (حمله) بتواند اصحاب ضروری را فراهم نماید .

- مدینه‌ی نذاله (نَدْلُ نَدْوَلَهٌ به معنی پستی و نورمالی) : همت مردم در این مدینه جمع آوردن

و تکاثر هر چه پیش تر شود است. ← نظام الیکارشی

- مدینه ی خست و شقوت : مدینه ی اصالت لذات محسوس و خیالی است. خوش بخت ترین مردم در این مدینه کسی است که وسایل آمو و لعب و عیش و نوش را پیش از دیگران در اختیار داشته باشد.

- مدینه ی کرامت : مردم و رهبران آن در راه کسب شان و شوکت و افتخار پیش تر رقابت دارند. اصالت نژاد و تبار و ثروت (و دمان فضیلت سمرده و سوز). (نظام سیمارشی)

- مدینه ی تغلبه : مردم این مدینه و رهبران آن در راه غلبه و حیرت بردن آن با یکدیگر همکاری دارند.

- مدینه ی جماعتی حریه : ترجمه ی نظام دموکراسی است؛ البته نه دموکراسی حقیقی کنونی. مدینه ای که مردم در آن رها و آزار هستند و به آن چه کامل داشته باشند انجام دهند، توانا هستند. قوانین حاکم بر مدینه تضمین کننده ی آزادی و تساوی افراد است. کامل ترین شکل مدینه ی جاهله است. زمینه هم برابر است اما فضل و هم تربیت اراذل فراهم است.

- مدن فاسقه : مردم به مبدأ موجودات عالم شناخت دارند و راه نیل به سعادت را می شناسند اما در عمل به مقدمات خود پایبند نیستند.

7 - مدینه‌ی مبدله (ضالّه) : مدینه‌ی مبدله صورت تغییر یافته و تبدیل شده‌ی مدینه‌ی فاضله به یکی از انواع مدن غیر فاضله است.

* سعادت از دیدگاه فارابی

- « هدف انسان از سعادت، کسب بالاترین سعادت است.
- « سعادت نه تنها به افعال آدمی بلکه به آثار و عقاید او هم مربوط می‌شود.
- « علم نظری به مفهوم سعادت موجب عمل به فضائل و در نتیجه نیل به سعادت می‌گردد.
- « سعادت هم در بعد اعتقادی و هم در بعد ارتباط با اجماع مدنظر است.
- « سعادت با مسئله‌ی توحید، نبوت و معاد پیوند دارد.
- « تقسیم‌بندی نظام‌های سیاسی بر اساس نوع نگرش به مفهوم سعادت است.

* اخلاق و سیاست در آموزه‌ها فارابی

- هدف عمده از تحصیل به اصول اخلاقی تحصیل سعادت است.
- محیط، عامل اصلی در تکوین شخصیت اخلاقی و رفتاری انسان است.
- فارابی از سیاست و اجماع تعریفی اخلاقی ارائه می‌دهد و هر دو را وسیله‌ی نیل انسان به کمال و کمال را وسیله‌ی سعادت می‌شمارد.
- جایگاه اخلاق در حوزه‌ی قدرت سیاسی در آموزه‌ها فارابی را از مباحث وی پیرامون «اعتدال و میانه‌روی»

مربطان استنباط نمود.

- واقع نگر و واقع گرایی در آرمان‌ها ایجاد مدینه‌ی فاضله بسیار کم‌رنگ است. صرف نظر از آرمان‌گرایی ظاهری در اندیشه‌ی ایجاد مدینه‌ی فاضله، جوهر این نظریه، ضرورت خردگرایی و خردورزی در سیاست است.